

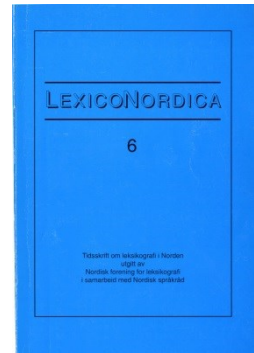
LexicoNordica

Titel: Terminologisamarbete kring invandrarspråk inom kontakttolkning i Finland

Forfatter: Satu Syrjänen, Tuula Eskeland og Christine Lund

Kilde: LexicoNordica 6, 1999, s. 99-106

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Satu Syrjänen, Tuula Eskeland & Christine Lund

Terminologisamarbete kring invandrarspråk inom kontakttolkning i Finland

In 1998 the community interpretation agencies in Finland decided to work together in terminological matters. Lingua Nordica Oy arranged a workshop for interpreters in Arabic, Somalian, Kurdish, Persian and Russian. The aim of this workshop was to create equivalents for the terminology introduced in the new law of integration of immigrants. The terminology included a few neologisms and new derived words. As for the results, the workshop succeeded in putting together termlists consisting of 37 terms in five languages: Arabic, Somalian, Kurdish, Persian and Russian. The termlists will be handed out to all community interpretation agencies in Finland to help the interpreters and translators in their work.

1. Inledning

1.1 Migration i Finland

Invandringens moderna historia är ganska ung i Finland mycket på grund av historiska orsaker. Efter andra världskrigets slut flyttade nästan en halv miljon inhemska migranter från Karelen, ett stort område som Finland fick överlåta till Sovjetunionen, och integrerades över hela landet. Dessa människor kallades för migranter.

De första flyktingarna kom till Finland som båtflyktingar från Vietnam 1979. De första kvotflyktingarna kom i mitten av åttiotalet. Idag finns det cirka 84.000 utländska medborgare i Finland, och bara cirka 16.000 av dem är flyktingar. De största invandrargrupperna kommer från Ryssland, Estland, Sverige, Somalia, Sovjetunionen och f.d. Jugoslavien. Flyktingar har i huvudsak kommit från f.d. Jugoslavien, Somalia, Irak, Iran och Vietnam.

1.2 Kontakttolkning i Finland

Ända sedan 1989 har myndigheterna ansvarat för tolkservicen för flyktingar och asylsökande, genom att köpa tjänster för tolkning och översättning från Lingua Nordica Oy, ett privat företag som grundades just för detta ändamål, eller med andra ord för att täcka detta språkbehov med tolkar som arbetar runt om Finland. Under årens lopp har det

uppstått lokala och regionala tolkförmedlingar. Idag finns det sex kontakttolkcentraler i södra och mellersta Finland. Den sjunde planeras i norra Finland i slutet av 1999.

Kontakttolkarna i Finland har ofta en alltför kort tolkutbildning och de flesta kommer från andra yrkesgrupper. De har inte förut samarbetat i terminologifrågor, men med den nya lagen om integration av invandrare märkte man att tolkbyråerna borde koordinera arbetet med översättningen av de nya termerna. Tolkar och översättare har alltid själva skapat ordlistor av de termer de behöver, för det finns nästan inga ordböcker mellan finska och invandrarspråken. Till följd av detta använder olika tolkar i olika städer inte samma termer för samma sak, och det kan vara förvirrande för klienter som flyttar eller som kommer i kontakt med olika tolkar. Och det finns också en stor skillnad mellan tolkning och översättning. Vid översättning är det mycket viktigt att ha de exakta motsvarigheterna för termerna. Översättning är alltid skriven text och den blir ofta sedd som normgivande.

1.3 Invandrarordböcker och terminologiarbete i invandrarspråken i Finland

Tack vare att Finland är ett tvåspråkigt land har vi alltid kunnat utnyttja rikssvenskan som stöd och hjälp också för våra finska behov. Det var relativt lätt att anpassa ordlistor till det finska systemet eller att översätta till finska. Men de flesta tolkarna har fått klara sig så gott de kan. Man har varit tvungen att gå via ett tredje språk, såsom svenska, engelska, tyska eller ryska. Men det kan också bidra till feltolkningar.

Det finns bara några små invandrarordböcker på finska: albansk-finsk-albansk ordbok (1995; 15.000 uppslagsord), finsk-arabisk (1992; 12.000), finsk-bosnisk-finsk (1996), finsk-bulgarisk-finsk (1986; 27.000), grekisk-finsk (1992), finsk-grekisk (1985), finsk-grekisk-finsk (1985; 27.000), finsk-hebreisk (1981; 22.800), finsk-japansk-finsk (1996; 5.000), kinesisk-finsk (1985), finsk-kroatisk och serbisk-finsk (1995; 40.000), finsk-persisk och persisk-finsk (1996), finsk-polsk-finsk (1991; 29.000), finsk-thai-finsk (1993), finsk-tjeckisk-finsk (1984), finsk-turkisk-finsk (1995; 30.000), finsk-ungersk-finsk (1996; 40.000), finsk-vietnamesisk-finsk (1997; 60.000).

Social- och hälsovårdsministeriet har publicerat ett antal centrala ord i små ordlistor *Yleisavain* (Språknyckeln) 1992 på arabiska, franska, kurdiska, persiska, ryska, serbokroatiska, somaliska, svenska, tamil och vietnamesiska, och *Terveysavain* (Hälsonyckeln) 1993 på albanska, arabiska, engelska, franska, kurdiska, persiska, ryska, serbokroatiska,

somaliska, svenska och vietnamesiska. Utbildningsstyrelsen har publicerat ordlistor för undervisningsändamål, till exempel ordlistan för biologi, geografi och historia 1994 på albanska, arabiska, engelska, kinesiska, kurdiska, persiska, ryska, serbokroatiska, somaliska och vietnamesiska. Dessutom finns det en ordlista över flykting- och invandrararter med definitioner, men med termer bara på finska, svenska, engelska och tyska, publicerade av Centralen för Teknisk Terminologi.

För kontakttolkar finns det inga användbara ordböcker som innehåller samhällsterminologi, medicinsk terminologi eller juridisk terminologi. Nästan alla som börjar arbeta som kontakttolkar i invandrar-språk gör sina egna ordlistor som kan bestå av upp till några tusen ord. Det betyder att det finns ett stort behov för ordböcker och termlistor.

Sedan början av 1990-talet har Lingua Nordica Oy haft många kurser för tolkar och översättare i Finland. De flesta kurser har varit för personer som har finska som det andra språket. I Finland finns det också invandrare som har blivit placerade på svenskspråkigt område längs kusten, och därför har det varit behov att ha kurser på svenska för de här svensktalande invandartolkarna. Lingua Nordica Oy har därför också arrangerat tolk- och översättarkurser på svenska antingen i Helsingfors eller i Haparanda i Sverige. I de här kurserna har alltså också personer från Sverige deltagit, och det har varit mycket givande att ha samarbete över gränsen.

Vi har också haft kontakter med Oslo tolktjänst. Våra tolkar lärde känna tolkar i Oslo och upptäckte att problemen är mycket likartade, fastän det andra språket inte var detsamma, men tolkarna kunde använda sitt modersmål när de möttes. Det vore ytterst önskvärt att samarbetet kunde fortsätta, men lite mera organiserat. Sverige och Norge har mycket mera erfarenhet av invandrarproblematiken och kan säkert ha mycket att ge Finland i detta sammanhang.

2. Lag om integration av invandrare

2.1 En ny lag

En ny lag om integration av invandrare skall träda i kraft i Finland i september 1999. Målet är att skapa balans mellan invandrarens rättigheter och skyldigheter i samhället. Varje kommun får i uppgift att utarbeta ett program för integrationsfrämjande, vilket är bra med tanke på alla de kommuner som aldrig har ställts inför integrationsproblematiken. Den nya lagen tvingar också dem att tänka igenom saken.

Integrationsprogrammet skall göras upp i samarbete mellan arbetskraftsmyndigheterna, medborgarorganisationer och andra lokala myndigheter.

Den mest synliga förändringen som den nya lagen kommer med är att man börjar göra upp en individuell plan för varje invandrare. Lagen ställer högre krav på invandrare – de måste själva vara aktiva.

Enligt lagförslaget har en enskild invandrare rätt till en egen integrationsplan i högst tre år. Längre tid än så får processen inte ta. Den individuella integrationsplanen förutsätter också samarbete, den förpliktar till samarbete. Om personen inte uppfyller det som avtalats, kan man dra av från de sociala bidragen. Och analogt har staten också möjligheter att ställa krav på kommunerna. För att staten skall ersätta kostnaderna för flyktingar förbinder sig kommunen att utarbeta en klar strategi för integrationen.

2.2 Ny terminologi med den nya lagen

Med den nya lagen kom också flera nya termer som skapades för att uttrycka nya begrepp och en ny ideologi. Det första var ett nytt finskt ord för integration, *kotoutuminen*. Med det här ordet vill man skilja passiv integration (från invandrarens synpunkt), integrationsfrämjande, från aktiv integration, integration av invandrare, *kotouttaminen* på finska. Med den nya termen kom det andra nya begrepp: program för integrationsfrämjande, integrationsplan, integrationsstöd, samarbetskyldighet, anmälningsskyldighet.

De här termerna, som många andra samhällstermer, är sådana som inte har färdiga motsvarigheter i de invandrarspråk som talas i Finland, därför att själva begreppen saknas i andra samhällen. Men även om det inte finns en viss term i det andra språket, måste tolkar trots allt använda något ord eller uttryck. Av detta följer att tolkarna och översättarna själva skapar många nya termer för att kunna utföra sitt arbete. I början måste man nästan varje gång förklara vad termen betyder, men med tiden blir termen känd och andra börjar också använda den.

3. Terminologiseminarium eller workshop

3.1 Förberedelser

Finlands alla tolkbyråer inom den offentliga förvaltningen sammanträder ett par gånger om året, och hösten 1998 beslöt de att tillsammans arbeta för att samordna terminologiarbetet. Då hade det nya lagförslaget om integration av invandrare just lämnats in. Det skulle inverka också på kontakttolkningarna med sina nya termer och de nya situationer den medför.

För det första mötet i Helsingfors den 11 och 12 november 1998 valdes bara fem huvudspråk: arabiska, somaliska, kurdiska, persiska och ryska för att hålla nere antalet deltagare. Varje grupp hade fem till sex medlemmar. Dessutom hade vi några små grupper med en till två medlemmar i franska, serbiska/bosniska/kroatiska och vietnamesiska. Tillsammans var vi tjugotvå deltagare.

Varje deltagare fick en termlista på förhand. Termerna var plockade ur den finska lagtexten, tillsammans med definitioner som fanns i lagtexten. Men alla termer hade inte definitioner, och vi ville inte själva börja definiera dem. Lagen innehöll – både den finska och den svenska – definitioner för termerna 1–5, men termerna 6–37 hade inga definitioner eftersom de är gamla vedertagna termer.

Termer från lagen om integration av invandrare (här hämtade ur den svenska översättningen av lagen):

1. *Integration av invandrare*
invandrarrens individuella utveckling med målet att delta i arbetslivet och samhällslivet och samtidigt bevara sitt språk och sin kultur
2. *Integrationsfrämjande*
myndigheternas åtgärder och resurser för främjande av integration
3. *Program för integrationsfrämjande*
ett program som innehåller en plan angående mål, åtgärder, resurser och samarbete som gäller invandrarnas integrationsfrämjande. Programmet utarbetar kommunen i samråd med arbetskraftsmyndigheten och andra myndigheter samt folkpensionsanstalten
4. *Integrationsplan*
ett avtal mellan invandraren, kommunen och arbetskraftsbyrån om åtgärder som stöder invandraren och dennes familj vid inhämtandet av de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet

5. *Integrationsstöd*

ett stöd som är avsett att trygga invandrarens försörjning under den tid integrationsplanen är i kraft och med vars hjälp förutsättningarna för att stödtagaren skall inträda i arbetslivet och söka in till vidareutbildning främjas och förbättras, liksom stödtagarens möjligheter att vara verksam i det finska samhället

Övriga termer (som alltså ej var definierade) var *samarbetsskyldighet, anmälningsskyldighet, vuxenutbildning, yrkesvägledning, folkpensionsanstalten (FPA), kvotflykting, heltidsarbete, hemkommun, lagen om hemkommun, rehabilitering, uppehållstillstånd av något vägande humanitärt skäl, uppehållstillstånd på grund av behov av skydd, flykting, familjeåterförening, utkomststöd, utkomstskydd, stödåtgärd, asylsökande, arbetspraktik, arbetsmarknadsstöd, plan för arbetsökande, arbetskrafts- och näringscentralen, arbetskraftsservice, arbetskraftspolitisk, arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, arbetskraftskommission, arbetskraftsbyrå, arbetskraftsmyndighet, utlänningslag, förläggning, befolkningsdatasystem, företagsverksamhet.*

3.2 *Workshopen*

Efter inledande föredrag delade deltagarna upp sig i språkgrupper och började leta efter motsvarigheter till de finska termerna. Varje grupp hade en sekreterare som skulle renskriva termerna. De grupper som inte kunde hitta motsvarigheter för alla termer skulle fortsätta samarbetet var och en på sitt håll och kontaktade andra per telefon. Avsikten var att varje grupp skulle ha färdiga ordlistor till det andra mötet på Lingua Nordica Oy den 3 och 4 mars 1999.

Samarbetet fungerade bra i några språkgrupper, medan andra inte kunde komma överens om termmotsvarigheterna. I slutet av workshopen blev nästan alla ordlistor färdiga, medan några grupper blev tvungna att fortsätta arbetet.

Det var ganska svårt att hitta motsvarigheter för ord som inte hade någon exakt definition. Och det var inte bara definitionerna som var bristfälliga utan också begreppssystemet. Det är alltid lättare att definiera ord om man har ett klart begreppssystem, och då finner man lättare den ekvivalenta termen. Nu var det ganska svårt att veta vilken term som var underordnad och vilken som var överordnad.

De arabiska, persiska, ryska och somaliska grupperna fick sina ordlistor färdiga. Alla grupperna säger att de var tvungna att använda

någon parafraas för de flesta termerna därför att de ifrågavarande språken saknar de här begreppen. Det svåraste var att finna den ekvivalenta termen för *kotoutuminen* och *kotouttaminen*, 'integration av invandrare' och 'integrationsfrämjande'. Den arabiska gruppen bestämde sig att använda ett ord med två olika avledningar. Den första har innebörden 'bli en medborgare' och den andra 'göra till en medborgare'. Den persiska gruppen använder två olika ord som betyder 'en invandrare anpassar sig' och 'anpassa en invandrare'. Så gör också den somaliska gruppen. Den ryska gruppen, för sin del, använder det ryska ordet för *integration* med förklaringar i båda betydelsena, vilket inte är bra vid tolkning. En tolk har inte tid att använda långa förklaringar när hon eller han tolkar.

4. Hur ska vi fortsätta?

Vi har nu gått genom det som är gjort till i dag, men det är mycket arbete som är ogjort. Det är alltså viktigt att komma vidare med arbetet. Det är nödvändigt att ge ut termlistorna som i dag innehåller 37 gemensamma termer. Det är klart att detta sätt att arbeta inte är speciellt effektivt och tar mycket tid. Det är självklart att idealet vore att det i varje språkgrupp fanns en person som gjorde listorna medan de andra i gruppen skulle gå genom dem och ge sina förslag.

Vi behöver också stöd från den finska språkbyrån i form av uppmuntran och intresse, men gärna också finansiering.

Vi nämnde tidigare här att ett nordiskt samarbete vore önskvärt med tanke på invandrartolkar och -översättare. Det vore mycket aktuellt att starta ett sådant samarbetsprojekt vad gäller samhällsterminologi. Många samhällsinstitutioner i Norden är mycket lika, och därför kunde man tänka sig att termer på många invandrarspråk kunde diskuteras gemensamt och också bearbetas på lika grundlag. Invandrargrupperna har livliga kontakter med varandra i Norden och detta underlättar möjligheterna till ett terminologiskt samarbete.

Lingua Nordica Oy ordnade som nämnt en uppföljande terminologiworkshop den 3 och 4 mars för tolkar i albanska och serbiska/bosniska/kroatiska, och samarbetet med alla grupper fortsätter i september. Vi är självklart tacksamma för all slags idéer och tankar runt detta tema. Vårt önskemål med detta arbete är att komma fram till ett så förstklassigt och professionellt resultat som det överhuvudtaget är möjligt. Men som sagt vore samarbete på nordisk nivå en bra lösning.

Litteratur

Terveyssanasto. Terveysvain. STM:n monisteita 1993:23. Helsinki 1993.

Yleisvain. Ulkomaalaisen ensisanasto. Helsinki 1992.